

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การนำเสนอผลการวิจัยในบทที่ 5 นี้ จะแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาเมืองพัทยา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง พัทยา: จากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของเมืองพัทยาจากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อพัฒนาการของวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก

ข้อค้นพบข้อที่ 1 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า พัฒนาการของเมืองพัทยาจากวิถีชีวิตชุมชนชาวประมงสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก มีกระบวนการแบ่งออกเป็น 5 ยุค ดังนี้ ยุคที่ 1 ยุคหมู่บ้านชาวประมงของพัทยา พัทยาในอดีตนั้นเป็นที่รู้จักเฉพาะกับกลุ่มชาวประมงที่นำเรือมาจอดหลบลมมรสุมบริเวณโค้งอ่าวที่มีแนวเขาโอบล้อม แล้วสามารถกำบังลมพายุได้ และด้วยเหตุนี้ก็เป็นที่มาที่ทำให้ชาวประมงเดินทางมาตั้งถิ่นฐาน ในบริเวณพัทยาเป็นจำนวนมาก จนกลายมาเป็นชุมชนหมู่บ้านชาวประมง ชุมชนที่เกิดขึ้นในอดีตบริเวณเมืองพัทยาก็เริ่มต้นด้วย 2 ชุมชนหลัก คือ ชุมชนนาเกลือ และชุมชนพัทยา

ยุคที่ 2 คือ ยุคก้าวสู่การสะสมทุนการท่องเที่ยวชายทะเลของพัทยา (พ.ศ. 2497 – พ.ศ. 2518) ถือว่าเป็น จุดเริ่มของพัฒนาการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยา มาจากการเป็นศูนย์กีฬาทางน้ำที่มีความสำคัญระดับประเทศ แต่ก็ยังจำกัดความนิยมอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีฐานะดี ส่งผลให้เมืองพัทยานั้นเป็นที่รู้จักในวงแคบ ๆ แต่จุดเปลี่ยนในการก้าวเข้าสู่ความเป็นเมืองท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ เกิดจากการมีโอกาสได้ต้อนรับทหารสหรัฐฯ จากฐานทัพต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและเทศาภิบาลเคียงข้าง

หมื่นเวียนเข้ามาพักผ่อนที่ชายหาดพัทยา ภายใต้โครงการเพื่อการพักผ่อนและการนันทนาการ (Rest and recreation expenditure) เงินจำนวนมากจากการใช้จ่ายของทหารสหรัฐฯ จึงทำให้เกิดการลงทุนอย่างเป็นรูปธรรมในภาคการท่องเที่ยวของเมืองพัทยา โดยเฉพาะการเปิดดำเนินการของโรงแรม นิภา ลอดจ์ ซึ่งได้ชื่อว่ามีคามทันสมัยที่สุดในเอเชีย ในปี พ.ศ. 2507 ยังเป็นการย้ายภาพลักษณ์ สถานตากอากาศที่มีระดับเทียบเท่าชายหาดที่มีชื่อเสียงในแถบตะวันตก เช่น หาดวายุภิกขของฮาวาย หลังจากนั้น โรงแรมระดับมาตรฐานอีกหลายแห่งก็ทยอยกันเปิดดำเนินการ ส่งผลให้มีการเพิ่ม เส้นทางคมนาคมการเพื่อรองรับการขยายตัวของพื้นที่บริการทางการท่องเที่ยว พร้อมกับยกฐานะ ชุมชนพัทยาที่เคยเป็นเพียงชุมชนประมงให้อยู่ในเขตสุขาภิบาลนาเกลือในปี พ.ศ. 2507 หลังจากนั้น เมืองพัทยาก็กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้สนใจมาลงทุนประกอบธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวมากมาย ขณะเดียวกัน วิถีชีวิตของชาวเมืองพัทยาก็เปลี่ยนจากเดิมที่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมและการประมงเข้าสู่อาชีพด้านการค้าบริการทางการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ เพราะเมื่อพิจารณาจากข้อมูลข้างต้น จะพบว่า การพักผ่อนของทหารสหรัฐฯ คือการเข้ามาบริโภค ในส่วนของภาคบริการเท่านั้น ธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่จึงเพิ่มจำนวนมากขึ้น เรื่อยๆ ในเวลาต่อมา

ยุคที่ 3 คือ ยุคการจัดตั้งการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษของพัทยา (พ.ศ. 2518 – พ.ศ. 2521) เป็นยุคที่การเข้ามาแทรกแซงของรัฐ โดยการจัดตั้งพัทยาให้เป็นองค์กร ปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเป็นผลมาจากการตกต่ำของการท่องเที่ยวในพัทยาหรือพูดอีกอย่าง หนึ่งว่าเกิดปัญหาการสะสมทุนการท่องเที่ยวในเมืองพัทยา ทำให้เกิดการปรับรูปแบบการสะสมทุน การท่องเที่ยวจากเดิมที่เน้นเฉพาะเป็นสถานที่ตากอากาศชายทะเลไปสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว บ้านเพ็ญ ในตอนกลางคืนมากขึ้นปัญหาความชบเซาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะเหล่าทหาร อเมริกาที่เคยเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักของเมืองพัทยา ทำให้บรรดาภาคเอกชนที่ประกอบธุรกิจ บริการทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ ขาดทุนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและ ภาคเอกชนในการพยายามปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาให้มีรูปแบบ บริการทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งกิจกรรมในช่วงเวลากลางวันและกลางคืน เพื่อดึงดูด กลุ่มนักท่องเที่ยวโดยรวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศจากทวีปต่าง ๆ รวมทั้งใน ทวีปเอเชีย เหตุนี้เป็นที่มาของธุรกิจสถานบันเทิงยามค่ำคืนหลากหลายรูปแบบที่สร้างความพร้อม ของอุปทานทางการท่องเที่ยว ทำให้เมืองพัทยาสามารถเทียบได้กับชายหาดที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ ทั่วโลกการยกระดับเมืองพัทยาขึ้นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับนานาชาติ ซึ่งการพัฒนาสถานที่ ท่องเที่ยวเข้าสู่ระดับนานาชาติ นอกจากจะสร้างความเจริญด้านวัตถุแล้วอัตราการถ่ายเทของ ประชากรในเมืองพัทยาก็อยู่ระดับสูงและไม่แน่นอนเหมือนท้องถิ่นทั่วไป ทั้งนักท่องเที่ยว

นักลงทุน รวมทั้งแรงงานอพยพต่าง ๆ ทำให้การปกครองรูปแบบสุขาภิบาลแบบเดิมไม่สามารถบริหารเมืองพญาได้ทันกับความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วดังกล่าวดำเนินการจึงได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพญา พ.ศ. 2521 ขึ้นเพื่อยกฐานะเมืองพญาขึ้นเป็นเขตปกครองรูปแบบพิเศษ นับเป็นแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทย

ยุคที่ 4 ยุคแห่งการเป็นเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของพญา (พ.ศ. 2521 – 2535)

เกิดจากภายหลังการประกาศยกฐานะเป็นเมืองพญาดังที่กล่าวแล้วข้างต้น เมืองพญาก็แปรสภาพเป็นเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ สภาพขอบเมืองมีระเบียบและมีกฎเกณฑ์กว่าเคยเป็นมา มีการจัดระเบียบการคมนาคมให้เดินรถทางเดียว เพื่อความคล่องตัวของการจราจรและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่เดินเล่นตามชายหาด มีการวางแผนพัฒนาที่ดิน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ตลอดจนโครงสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ การลงทุนในธุรกิจบริการการท่องเที่ยวของเมืองพญาได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการลงทุนเข้าสู่ธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งพื้นฐานมากขึ้น สาเหตุหลักเกิดจากความจำเป็นที่ต้องปรับเปลี่ยนธุรกิจให้สอดคล้องกับโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ซึ่งกำหนดให้เมืองพญามีบทบาทในการเป็นย่านที่พักอาศัยที่มีมาตรฐานสูงสำหรับแรงงานที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรมบริเวณมาบตาพุดและแหลมฉบัง ในขณะเดียวกันผลจากการอึดตัวของธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวรูปแบบเดิม ๆ ก็กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยวด้วยการดัดแปลงและสร้างสรรค์ธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ ให้สามารถยืดหยุ่นได้ทั้งกับผู้ที่เข้ามาในฐานะนักท่องเที่ยวและผู้ที่เข้ามาทำงานในพื้นที่เมืองพญาและพื้นที่ใกล้เคียง ประกอบกับแผนพัฒนาเมืองพญาเองก็ผลักดันให้เกิดการลงทุนประกอบธุรกิจบริการการท่องเที่ยวมากขึ้นเมืองพญาในยุคนี้เริ่มมีการพัฒนาความเป็นชุมชนเมืองอย่างเป็นระบบควบคู่ไปกับการส่งเสริมภาพลักษณ์ของเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เห็นได้จากรูปแบบธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเป็นการลงทุนเพื่อรองรับการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรของแรงงานภาคอุตสาหกรรมมากกว่าการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ก็สร้างผลดีต่อภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพราะโครงสร้างพื้นฐานที่มีความสมบูรณ์ย่อมถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการผลิตซ้ำของการลงทุนในธุรกิจบริการทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในเวลาต่อมา

ยุคที่ 5 พญาบุกก้าวสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลกของพญา (พ.ศ. 2535 – ปัจจุบัน) เป็นยุคที่พญานำพญาไปสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก ภายใต้นโยบายต่างของรัฐ ได้แก่ นโยบายomezing ไทยแลนด์เพื่อหารายได้จากการท่องเที่ยว กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวพิเศษหรือ อพท. และพญาได้ประกอบกับคณะรัฐมนตรีมีมติประกาศเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองพญาและพื้นที่เชื่อมโยง เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2552 จึงทำให้มีการปรับปรุงและส่งเสริมพญาทั้งในด้าน

สาธารณูปโภคตลอดจนการจัดกิจกรรมในระดับนานาชาติ การปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อมารองรับการเป็นเมืองท่องเที่ยวนานาชาติ

ข้อค้นพบข้อที่ 2 ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า ได้ว่าปัจจัยและเงื่อนไขที่มีต่อการพัฒนาการเมืองพัทยามีดังนี้

ปัจจัยและเงื่อนไขที่นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงจากหมู่บ้านชาวประมงเข้าสู่การสะสมทุนการท่องเที่ยวชายทะเล มี 2 ปัจจัย คือ การขยายตัวของวัฒนธรรม การท่องเที่ยวชายทะเล และการเข้ามาให้บริการของทหารอเมริกันในยุคสงครามเย็น วัฒนธรรมการท่องเที่ยวชายทะเลเริ่มต้นจากชนชั้นสูง ตั้งแต่สมัยรัชการที่ 3 เป็นต้นมา และขยายตัวมาสู่ชนชั้นกลางตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ภายใต้เงื่อนไขการสร้างถนนสุขุมวิท โดยเฉพาะถนนเลียบริมชายหาดชุมชนพัทยา-นาเกลือในปี พ.ศ. 2496 ไม่ว่าจะเป็นสถานตากอากาศบางปู ชายหาดบางแสน มาจนถึงพัทยา ส่วนปัจจัยการเข้ามาท่องเที่ยวของทหารอเมริกันในยุคสงครามเย็น เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในสงครามเวียดนาม ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงได้อาศัยเงื่อนไขการลงนามในองค์การสนธิสัญญาร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่งทหารเข้ามาในประเทศไทย ทหารอเมริกาจึงได้เข้ามาพักผ่อนตากอากาศที่ชายหาดพัทยา ตามโครงการเพื่อการพักผ่อนและการนันทนาการของกระทรวงกลาโหม สหรัฐอเมริกา

ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพัทยาไปสู่เมืองที่น่าไปสู่การจัดตั้งเมืองพิเศษของรัฐ ได้แก่ เรื่องของการปรับรูปแบบการสะสมทุนทางวัฒนธรรม หลังจากจากการตกต่ำจากการท่องเที่ยว สอง นโยบายการหารายได้ของรัฐจากการท่องเที่ยว หลังจากการเปิดใช้สนามบินอู่ตะเภาอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2510 ได้มีการขยายตัวทางธุรกิจบริการ รอบฐานทัพทำให้ทหารสหรัฐไปท่องเที่ยวเมืองพัทยาลดลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นธุรกิจจึงต้องปรับรูปแบบการท่องเที่ยวจากการเน้นชายหาด มาสู่การท่องเที่ยวบันเทิงในตอนกลางคืนมากขึ้น นอกจากนี้หลังจากที่สหรัฐอเมริกาถอนทัพออกจากประเทศไทยในปี พ.ศ. 2519 ทางรัฐเข้ามาแทรกแซงการท่องเที่ยวเมืองพัทยาโดยการจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในปี พ.ศ. 2521 เพื่อเป็นพื้นที่ในการหารายได้จากการท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศ

ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นเมืองอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ นโยบายการหารายได้จากการท่องเที่ยว การขยายตัวของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Eastern Seaboard) หลังจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษแล้ว เมืองพัทยาได้ดำเนินการท่องเที่ยวภายใต้การหารายได้เข้าประเทศจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนแม่บททางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยองค์กร JICA หรือการประกาศนโยบายปีการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2530 ประกอบกับการสลายตัวของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง

ทะเลบริเวณภาคตะวันออก ทำให้การลงทุนทางธุรกิจการท่องเที่ยวได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและ
 แดกแขนงหลากหลายรูปแบบ

ปัจจัยและเงื่อนไขที่นำพาพาไปสู่เมืองท่องเที่ยวระดับโลก ได้แก่ นโยบายอเมซิง
 ไทยแลนด์เพื่อหารายได้จากการท่องเที่ยว และการจัดตั้งพาพาเป็นเมืองท่องเที่ยวพิเศษ หรือ อพท.
 หลังจากเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 รัฐต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจดังนั้นจึงได้ใช้การ
 ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเข้มข้น เป็นมาตรการหนึ่ง ซึ่งได้แก่ นโยบายอเมซิงไทยแลนด์ โดยใช้
 การท่องเที่ยวพาพาเป็นพื้นที่พักผ่อน ดังนั้นจึงนำพาพาไปสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลก
 การจัดตั้งเมืองพาพากับคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2552 ให้ความเห็นชอบการ
 ประกาศเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเมืองพาพาและพื้นที่เชื่อมโยง ประกอบด้วย
 1. เมืองพาพา (ครอบคลุมพื้นที่เกาะล้าน เกาะไผ่) 2. เทศบาลเมืองหนองปรือ 3. เทศบาลตำบลบาง
 ละมุง 4. เทศบาลตำบลตะเคียนเตี้ย 5. เทศบาลตำบลโป่ง 6. เทศบาลตำบลห้วยใหญ่ 7. เทศบาล
 ตำบลนาจอมเทียน 8. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาไหล 9. องค์การบริหารส่วนตำบล
 หนองไม้แก้ว ตามมติ ครม. ดังกล่าวทำให้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของเมืองพาพาถูกกำหนด
 ร่วมกันกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวพื้นที่พิเศษ (อพท.) ดังนั้นการกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนา
 พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเมืองพาพาจึงมีทั้งเมืองพาพา (ในฐานะท้องถิ่น) ร่วมกันกับ อพท (ในฐานะ
 รัฐบาลส่วนกลาง)

ผลการศึกษาที่เป็นข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นทฤษฎี
 ดิดพื้นที่ (Grounded theory) ดังภาพที่ 1

อภิปรายผลการศึกษา

ในการวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบผลที่ได้จากการศึกษาและองค์ความรู้เดิมจากเนื้อหาบทที่ 2 ดังนี้

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษากระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองของพัทยาตั้งแต่การเป็นชุมชนชาวประมงไปสู่การเป็นชุมชนเมือง ที่เน้นการสะสมทุนจากการท่องเที่ยวชายทะเลมาสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวระดับโลกนั้น เป็นกระบวนการที่ตั้งบนพื้นฐานการสะสมทุน จากธุรกิจทางวัฒนธรรม ในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการท่องเที่ยว และเมื่อพิจารณาปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อกระบวนการสะสมทุนดังกล่าวจะพบว่า มีปัจจัยและเงื่อนไข ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ 3 ปัจจัยหลัก คือ

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การใช้ถ่ายของทหารอเมริกัน ในกระแสโลกาภิวัตน์ของยุคสงครามเย็น และการขยายตัวของโครงการพัฒนาพื้นที่ บริเวณชายฝั่งพัทยา รวมถึงการปรับรูปแบบการสะสมทุนทางสังคม

2. ปัจจัยทางการเมือง ได้แก่ การแทรกแซงของรัฐในการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ และนโยบายการแสวงหารายได้ของรัฐจากการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดตั้งพัทยาเป็นเมืองท่องเที่ยวพิเศษ

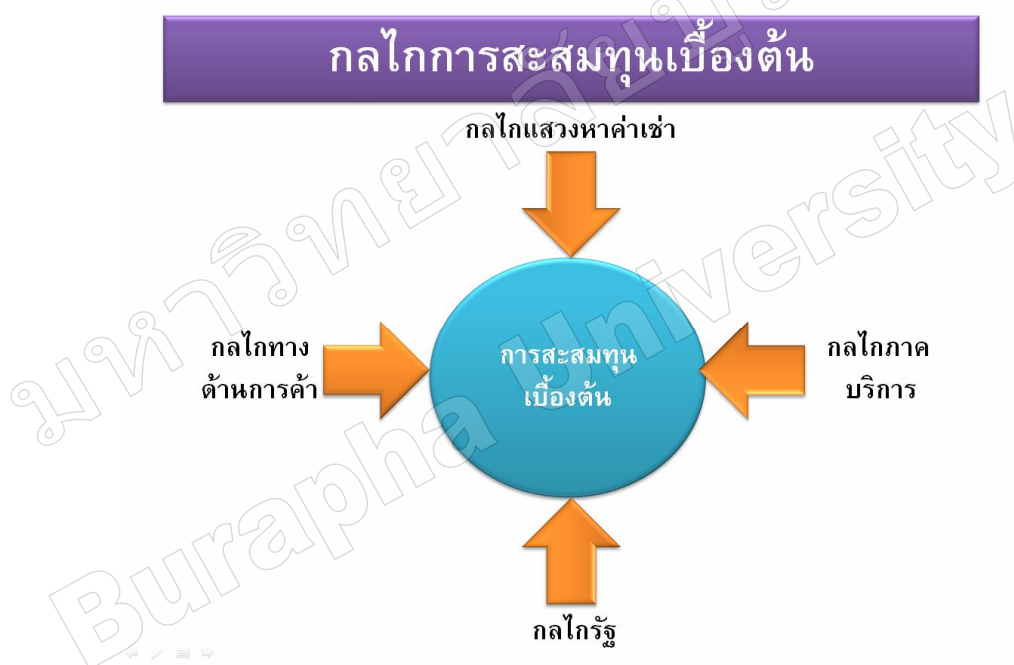
3. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การขยายตัวของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวชายทะเลของชนชั้นสูง และชนชั้นกลาง

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาคุณูปานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพลังในการอธิบายของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่ว่าด้วยพื้นที่ทางสังคม (Social space) ของอังรี เลอฟว์ เลอฟว์ ได้ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ทางสังคมเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ของกลุ่มคนและชนชั้นในสังคมต่าง ๆ กล่าวคือ เลอฟว์ เสนอว่าในทุก ๆ สังคม หรือในทุก ๆ วิธีการผลิต (Mode of production) จะมีการผลิตพื้นที่ทางสังคมของตนเองที่แน่นอนอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่นเมืองในโลกยุคโบราณนั้น เราไม่อาจทำความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ว่าวิธีการผลิตจะเป็นเพียงแค่การรวมหมู่ของคนในสังคมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่มันมีการสร้างพื้นที่บางอย่างในสังคมขึ้นมาผ่านกิจกรรมทางสังคมด้วย ดังนั้นหากสังคมผลิตพื้นที่ทางสังคมของตนเองขึ้นมา การผลิตพื้นที่ทางสังคมนั้นอาจกล่าวได้เป็นสังคมที่ดำรงอยู่ในชีวิตจริง แต่ถ้าหากสังคมนั้นไม่ผลิตพื้นที่ทางสังคมของตนเองขึ้นมา สังคมนั้นอาจเป็นสังคมที่แปลกประหลาด ไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมที่เป็นจริงในสังคมนั้น ๆ

ดังนั้นกระบวนการพัฒนาเมืองพัทยาจึงมิใช่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นกระบวนการทางสังคมของการสร้างชุมชนเมือง บนฐานการสะสมทุนอย่างไรก็ดี สถานการณ์ของการสร้างเมืองพัทยามีความแตกต่างจากสถานการณ์การสร้างชุมชนเมืองในแนวคิดของ เลอฟว์ ในหนังสือ The production of space (1974) และ The state (1976)

เนื่องจากกระบวนการสะสมทุนในสถานการณ์ของเลอฟวีนนั้น เป็นกระบวนการสะสมทุนบนฐานวิธีการผลิตแบบทุนนิยมก้าวหน้า ในขณะที่สถานการณ์ในการสะสมทุนของพัทยานั้น ถือได้ว่าเป็นการสะสมทุนเบื้องต้น (Primitive accumulation of capital) กล่าวคือ

การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นการสะสมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจโดยใช้กลไกนอกเหนือจากความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับแรงงานในระบบค่าจ้าง นั่นถือได้ว่าเป็นการสะสมทุนรูปแบบหนึ่งก่อนที่จะมีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเป็นระบบทุนนิยมเต็มรูปแบบที่ใช้กลไกทางเศรษฐกิจโดยตรง แต่เป็นการสะสมทุนโดยใช้กลไกอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือกลไกทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กลไกการสะสมทุนเบื้องต้นสามารถสรุปในภาพรวมได้ดังนี้

ภาพที่ 2 ภาพรวมของกลไกการสะสมทุนเบื้องต้น

กระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวเมืองพัทยานั้น เป็นการสะสมทุนเบื้องต้นแนวใหม่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ คือ (De Angelis, 2001; Midnight Notes Collective; Bonefeld, 2001; Perelman, 2004)

1. การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นรากฐาน (Basis) ของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม หมายความว่า การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาทุนนิยม ดังนั้นจึงมีบทบาทต่อเนื่องในฐานะที่ทุนต้องใช้กลยุทธ์การสะสมทุนเบื้องต้นนี้เป็นรากฐานในการสะสมทุนตามปกติเสมอ

2. การสะสมทุนเบื้องต้นในปัจจุบันอาศัยลัทธิเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) เป็นอุดมการณ์ในการสร้างความชอบธรรมสำหรับการปฏิบัติการในขณะที่การสะสมทุนเบื้องต้นในอดีตอาศัยแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบคลาสสิก (Classical political economy) เป็นอุดมการณ์หลัก

3. การสะสมทุนเบื้องต้นในปัจจุบัน เกิดขึ้นในบริบทของอิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อประเทศโลกที่สาม ในเอเชีย แอฟริกาและลาตินอเมริกา ในขณะที่การสะสมทุนดังกล่าวในอดีตเกิดขึ้นจากอิทธิพลภายในประเทศเป็นสำคัญ เช่น อังกฤษ ในอดีตการวิเคราะห์อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยให้ความสำคัญต่อปัจจัยภายนอกในฐานะที่เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ภายในประเทศ ดังนั้นการพัฒนาทุนนิยมในพื้นที่ที่ศึกษาจึงเป็นการวิเคราะห์ที่มีการเชื่อมโยงกับภายนอก แต่มีรากเหง้าอยู่ภายในประเทศ (External links and internal roots) ผลที่ตามมาก็คือ การเกิดสถานะพึ่งพิงในที่นี้จึงมิใช่การกำหนดแต่ฝ่ายเดียวจากภายนอก (External Determinism) แต่เป็นการสร้างเงื่อนไขจากภายนอกที่เรียกว่า การพึ่งพิงเชิงโครงสร้าง (Cardoso & Faletto, 1979, pp. 26-27)

4. การสะสมทุนเบื้องต้นในปัจจุบันอาศัยรูปแบบที่มีความหลากหลายมากกว่าการเน้นการผลักดันชาวไร่ชาวนาออกจากที่ดินของตนเอง (Land enclosures) ดังที่เกิดขึ้นในกรณีของประเทศอังกฤษปลายศตวรรษที่ 14 รูปแบบที่หลากหลายในปัจจุบัน เช่น การสูญเสียที่ดินจากปัญหาวิกฤตินี้สิน นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายที่มุ่งแยกปัจจัยการผลิตมิใช่เป็นเพียงผู้ผลิตสินค้ารายย่อยเท่านั้นแต่รวมไปถึงการทำลายกรรมสิทธิ์ที่ดินของชุมชนและควบคุมพื้นที่ทางสังคม เพื่อมิให้ชนชั้นกรรมกรมีอาชีพใช้ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเอง

ตัวแทนความคิดที่ตีความการสะสมทุนเบื้องต้นในแนวใหม่นี้ พัฒนามาตั้งแต่ Rosa Luxemburg มาจนถึง Samir Amin and Immanuel Wallerstein ในขณะที่ผู้นิยมให้การตีความแบบเก่าได้แก่ Lenin, Maurice Dobb Paul Sweezy

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยหลักในกระบวนการพัฒนาสู่ความเป็นเมืองของพหุชาตินั้น ข้อค้นพบในดัชนีพหุชาตินี้ก็สอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของเลอฟร้าว ที่วิเคราะห์ปัจจัยหลักที่สำคัญ 2 อย่างคือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางการเมือง

เลอฟร้าวได้ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ของชุมชนเมืองในประเทศตะวันตกนั้น มีพลวัตร และการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทางเศรษฐกิจหลักก็คือ วิธีการผลิตแบบทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปัจจุบันที่มีลักษณะเป็นทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ส่วนปัจจัยหลักอีกปัจจัยหนึ่งที่เลอฟร้าวให้ความสำคัญก็คือ ปัจจัยทางการเมือง ได้แก่ บทบาทของรัฐในกระบวนการพัฒนาเมือง

ในกรณีของชุมชนเมืองพัทยาข้อค้นพบก็ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองของระบบทุนนิยมและรัฐเช่นเดียวกันแต่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตามสถานการณ์ของเมืองพัทยาคือ เป็นการสะสมทุนก่อนการเกิดวิถีการผลิตแบบทุนนิยม โดยมีผลจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ ในยุคสงครามเย็นและยุคหลังสงครามเย็น ในขณะเดียวกันก็มีผลมาจากบทบาทของรัฐไทยที่เข้าแทรกแซงกระบวนการพัฒนาเมืองพัทยาดังแต่การจัดตั้งเป็นเมืองการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ การจัดวางเมืองพัทยายาใต้นโยบายการหารายได้จากการท่องเที่ยวเข้าประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาเมืองพัทยา

1. จากการที่พัทยาได้ก้าวสู่การเป็นเมืองนานาชาติ แต่ในปัจจุบันการบริหารจัดการยังอยู่ในรูปขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นรูปแบบในการบริหารดังกล่าวจึงไม่สามารถรับมือกับขอบเขตของความเป็นเมืองนานาชาติได้ ผู้วิจัยเสนอว่าควรมีการจัดการบริหารเมืองพัทยาในรูปแบบใหม่เพื่อรองรับการเป็นเมืองนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมตัวรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ปี พ.ศ. 2558

2. กระบวนการสะสมทุนทางวัฒนธรรมในเมืองพัทยายังรวมศูนย์และกระจุกตัวอยู่กับคนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นนำทั้งในประเทศและนอกประเทศโดยอาศัยรูปแบบที่เป็นทางการและอิทธิพลที่ไม่เป็นทางการ ดังนั้นพัทยาคควรจัดให้มีการปรับปรุงนโยบายกระจายรายได้ (Redistribution) และการสร้างประชาธิปไตยแบบหลากหลาย (Pluralism) ในกระบวนการสร้างเมืองพัทยาในขั้นต่อไป

3. เมืองพัทยาในปัจจุบันเป็นเมืองนานาชาติที่มีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับโลก ดังนั้นจึงเป็นเมืองที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงมากในประเทศไทย รัฐบาลจึงควรปรับรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้องค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มาเป็นการพัฒนาเมืองพัทยาในเขตการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

4. จากการศึกษาแนวโน้มการท่องเที่ยวและแผนของเมืองพัทยาใน ได้แสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ น้ำประปา รวมถึงพื้นที่รองรับความแออัด ในขณะที่มีแนวโน้มการขยายตัวของนักท่องเที่ยว ดังนั้นข้อเสนอแนะสำหรับพัทยาในอนาคตจึงควรวางตำแหน่งทางการตลาดด้านการท่องเที่ยว (Market positioning) การวางเป้าหมายทางการตลาดในเชิงเศรษฐกิจ พัทยามีเป้าหมายเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกด้วยภาพลักษณ์ใหม่ “World Class Greenovative Tourism City” และการสร้างแบรนด์ใหม่ของพัทยา/ปรับปรุงภาพลักษณ์ และสร้างความเข้มแข็งให้แบรนด์พัทยา บูรณาการฟื้นฟู ปรับปรุงแหล่ง

ท่องเที่ยวและสาธารณูปโภค เสริมสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของพัทยาอันนำไปสู่การเป็น World Class Greenovative Tourism City ระดับโลก

5. ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะในคู่มือฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของเมืองพัทยา เช่น เมืองพัทยา องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประกอบการเมืองพัทยา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบเมืองพัทยาในปัจจุบันกับเมืองนานาชาติที่สำคัญในโลกเพื่อชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ และทฤษฎีเศรษฐกิจการพัฒนา

2. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยอาศัยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยพื้นที่ทางสังคม ในกรณีศึกษาที่นำไปสู่การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะของเมืองพัทยา เช่น การจัดผังเมืองในพัทยา การจัดการจราจรในพัทยา การจัดการธุรกิจผุดกฏหมาย และกลุ่มมาเฟียในเมืองพัทยา เป็นต้น

3. ควรศึกษาวิจัยเชิงสำรวจของกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเมืองพัทยาเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการดำรงชีวิตในแบบที่เป็นเมืองน่าอยู่พัทยา